

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Controversia Vnica. An ratio Diui Tho. pro conclusione sit efficax?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

nino essentia Dei & esse, ut illi falsò Vasq. im-
ponit: sed colligit ibidem S. D. essentiam Dei
esse suum existerè, quia non estens per partici-
pationem, sed est ipsum esse per essentiam. Nec
in q. 17. ar. 1. probatur immediatè Deum esse in-
finitum per essentiam, eo quòd non habeat esse
receptum in essentia, sed eius essentia sit suum
esse, ut ait Vasquez: sed ex hoc primo & imme-
diato principio, quia Deus est ipsum esse subsi-
stens, deducitur esse diuinum non esse receptum
in aliquo, & consequenter esse infinitum simpli-
citer. Et hoc eodem medio probatur minor in
hoc art. quia scilicet Deus est ipsum esse subsi-
stens, quod non pòt esse nisi vnum: sicut albe-
do, si esset subsistens, non posset esse nisi vna.
Constat autem hæc duo valde differre, Deus est
ipsum esse subsistens, & Deus est suum esse: Nā
in secūdo exprimitur sola realis identitas essen-
tiæ & esse, in primò verò significatur quidditas,
& pelagus infinitum diuinæ substantiæ, quod
scilicet Deus est ipsa essendi & existēdi natura
incircumscrip̄tè subsistens, ac pro hoc eminen-
ter continēs omnes, non solum existentes, sed
etiam quomodocunq̄e possibiles essendi mos-
dos, ut ait S. D. sup. q. 4. a. 2. & q. 13. a. 1. ex Dio-
nylio & Damasceno.

*Distingui-
tur & expli-
catur. quid
sit esse tale
per essentia,
& esse tale
per partici-
patione: &
ostenditur,
quo sensu
dicatur De-
us per esse
tiam.*

*Tertio ut eluceat sensus maioris illius proposi-
tionis assumptæ ad probationem concl. videli-
cet, Necessè est omne q̄ inuenitur in aliquo per par-
ticipationem, ab eo causari, cui essentialiter conue-
nit, distinguenda & explicanda est ratio vtri-
usque generis entis in dicta propositione signifi-
cati. Alterum est, cui aliquid essentialiter, siue
per essentiam cōuenit, quod dicitur tale per esse-
ntiam. Alterum est, cui aliquid participatiuè
conuenit, quod tale nuncupatur per partici-
pationem.*

Dicitur autem esse quiddam tale per essen-
tiā dupliciter. Vno modo, ut dictio illa, *per esse-
ntiā*, determinet subiectū, & sic esse tale per essen-
tiā idē est, quod esse tale non per aliquid extra-
neum ab essentia ipsius subiecti, quod dicitur
tale, sed esse de eius essentia: quo sensu homo est
animal per essentiam, quia animal est de essen-
tia hominis; non est aut quantus, aut coloratus
per essentiam, quia quantitas & color extrinse-
ca sunt ab eius essentia. Et ita accepta dictio, *per
essentiam*, vim habet duarum dictionum; & hu-
ic modo essendi tale per essentiam opponitur
esse tale per participationem, id est per aliquid
naturæ superadditū, & ex eo derivatum, cui es-
sentialiter, id est intrinsicè conuenit: sicut
ferrum dicitur ignitum ab igne. Alio mo-
do dicitur aliquid esse tale per essentiam, prout
dictio, *per essentiam*, determinat prædicatum,
& habet vim vnius dictionis, & significat esse
totaliter essentiam eius, quod de ipso dicit, &
postulat tres, immo quatuor illas condiciones,
quas hic annotat Caietan. & post eum Bannes

*Vt aliquid
sit tale per
essentiam
quatuor re-
quirit con-
ditiones.*

*Prima est, ut sit ipsa natura, quæ de illo prædi-
catur, puta bonitas, vel albedo: secunda, ut essen-
tia siue natura non sit aliquo modo limitata siue
contracta: tertia, ut sit naturaliter in seipsa sub-
sistens: cuius defectu homo nō est animal ratio-
nale per essentiam, quia non inuenitur animal
rationale sic illimitatè subsistēs: vltima, ut actus
receptibilis secundum suū ordinem, ut sapien-
tia, bonitas, & similia, quæ in Deo naturaliter
subsistunt; quamuis existimem vltimam hanc in
prima contineri, & è contra; omnis enim natura
actus est siue forma receptibilis saltem in suppo-
sito, cuius est natura, & forma totius; & omnis
actus, natura quædam est, prout natura distin-*

guitur contra habens naturā, siue contra suppo-
situm. Et hoc modo ponebat Plato hominem
per essentia, & leonem, ac singulas rerum essen-
tias & species subsistentes; quamuis considerato
modo prædicationis dicat Ferrar. in 1. con. gen.
cap. 22. & post eū Bannes, hominem esse animal
rationale per essentiam. Huic quod sic (ut de-
scripsimus) tale est per essentiam, opponitur id,
quod sic tale est per participationem, ut nō sit
ipsa natura, siue essentia absq; limitatione sub-
sistens, sed illā habeat limitatè, & quasi partia-
liter. Et hoc modo Petrus & Ioannes naturā ha-
bentes principijs indiuiduantibus limitatam,
dicuntur secundum Platonem participare spe-
ciem, ut explicat latè S. D. in 1. Metaph. lect. 10.

Sed præterea iuxta priorē modū dupliciter
aliquid dicitur esse tale per essentia. Vno modo
formaliter, quod .i. per suam essentia, ut quā-
dam formā actū, & quidditatiuè denominantē
est tale: sicut Socrates homo est per suam essen-
tiam formaliter, quam includit actū, & ex qua
formaliter & quidditatiuè dicitur homo. Alio
modo causaliter, quod scilicet non est, aut dicitur
tale per suam essentiam, ut formam denomi-
nantem, sed tantum ut radicem, & causam a-
licuius alterius formæ denominantis, sicut Sor-
tes dicitur sensitiuus, & risibilis per essentiam,
quoniam hæc ex essentia pullulant.

Posterior verò modus essendi tale per essen-
tiam similem distinctionem non admittit. Nā
quod sic tale est per essentiam, nihil habet ex-
traneum sibi connexum, sed sola essentia est.
Quare non satis congrua est distinctio illa Ban-
nesij dicentis aliquid dici per essentiam causaliter
tale dupliciter scilicet adæquatè, ut cum præ-
dicatur passio adæquata de subiecto, exempli
gratia risibile de homine: & sic dici tale causaliter
per essentia in secundo sensu; & inadæquatè,
cum scilicet passio est inadæquata subiecto;
exempli gratia, dicitur homo sensibilis per essen-
tia causaliter, & sic dicitur per essentia causaliter
in primo sensu. Iam .n. diximus hominē nō esse
animal rationale per essentiam in secundo sensu
propriè loquēdo, ob defectū tertie conditionis,
sed ita quandoq; nominari propter prædicationis
modum, quia .f. homo specie significat, de
qua dicitur animal rationale quidditatiuè, &
absq; vlla limitatione ad talē vel talem essendi
modum siue gradum; & ideo licet risibilitas ex
rationalitate deriuetur, & per se primò & adæ-
quatè conueniat homini, non propterea dicitur
homo risibilis per essentiam causaliter,
sumendo per essentiam in secundo sensu.

*Bannesij de
Ani. i. i. i. i.*

*Quarto considerandum est, prædictos duos mos-
dos essendi tale per essentiam sic adinuicem cō-
parari, ut secundus inferat primum, sed non è
contra, ut explicat Ferrar. in dicto 22. cap. Sed in
modis essēdi tale per participationem opposita
est comparatio, ut ibidem etiam aduertit Fer-
rar. Nam primus infert secundum, & non è
contra; potest enim aliquid esse per essentiam
primo modo, quod tamen est per Participatiō-
nem secundo modo; nam homo est animal per
participationem secundo modo, & tamen est
animal per essentiam primo modo; sed omne
quod est tale per participationem primo modo
est etiam tale secundo modo; nam quod per
aliquid additum essentia dicitur tale, non est
eius essentia totaliter & illimitatè, sed illam
habet ad modum aliquem definitum; quod .n.
album est per participationem, non est albedi-
nis essentia illimitatè, sed albedinem solam ha-
bet in tanto gradu. Cum itaque docet S. Tho.
Deum*

Deum esse ens per essentiam, principaliter intelligendus est in secundo sensu siue modo, secundariò verò & consequenter in primo, quem inferri diximus ex secundo. Cùm autem asserit creaturam esse ens per participationem, de participatione loquitur principaliter secundo modo, sed consequenter primo modo. Nam etsi primus participationis modus non inferatur ex secundo formaliter loquendo, in re tamè disposita inferitur æque & indifferenter alter modus ex altero. Nam quia creatura nõ est ipsa natura essendi incircumscriptè, sed habet esse in essentia receptum & limitatum, idcirco non est per suam essentiam, id est, quidditatiuè ens participialiter; & è contra, quia non est per suam essentiam, id est, quidditatiuè ens participialiter, sed per superadditam existentiam realiter ab essentia distinctam, idè non est ens per essentiam secundo modo, sed limitatè. In hoc itaq; discursu S. D. affirmans Deum esse ipsu esse subsistens, principaliter intendit Deum esse ipsum esse per essentiam in secundo sensu, consequenter autem in primo. Quare non mihi factis probatur expositio Caiet. dicentis de mente D. Tho. & aliorum affirmantium solum Deum esse ens per essentiam nil aliud per hoc significari, quàm quòd esse sit ipsa quidditas Dei; hoc enim iam diximus secundariò tantum intendi.

Cai. expositio reijciatur.

Conciliatur Scot. cum D. Th.

Ex quo patet Scotum in hoc à D. Thom. nõ dissentire, cùm ait Deum dici ens per essentiam, quia eius esse est perfectissimum & infinitum; id enim est, ac si diceret, quia est ipsum esse subsistens illimitatum: quamvis hoc eius verba minus aptè significant. Videnda sunt, quæ latè de hac materia scripsimus supra q. 4. a. 2. & q. 6. a. 3. contr. 1.

Conclusiones, dudu hæc & probate.

PRIMA CONCL. Ratio D. Tho. probat efficaciter conclusionem.

SECUNDA CONCL. D. Thom. in concl. & eius probatione loquitur de omni modo entis, non solum cuiuscunque generis constitutiuo, sed etiam transcendenti ali, quo scilicet distinguitur ens per actum, & potentiam.

TERTIA CONCL. Quævis nec ad presentem articulum pertineat modus productionis, nec D. Tho. intendat probare à Deo omne ens immediatè produci, ratio tamen adducta pro conclusione est ad id probandum efficacissima.

QUARTA CONCLUSIO. Cùm asserit D. Thomas Deum esse ipsum esse subsistens, siue ipsum esse per essentiam, sumit principaliter dictionem illam per essentiam secundo modo scilicet ut determinat prædicatum, secundariò verò primo modo scilicet ut determinat subiectum.

Argum. Sol.

CONTRA primam concl. producit Vasq. argumentum supra solutum. Contra eadem sunt argumenta quæ virtualiter tangit & soluit Caiet. & post eum expressè proponit & soluit Ban.

CONTRA secundam concl. est argumentum Cai. superius tactum & solutum.

Obi. contr. 3. voyl.

CONTRA tertiam argumentatur Valentia. Non est necesse, ut omne quod est tale imperfectè, & per participationem, sit immediatè ab eo, quod per essentiam est perfectissimè tale; ergo solù probat ratio D. Th. res omnes esse à Deo, tanquam à causa mediata, vel immediata. Antecedens probatur. Nam ferrum, verbi gratia, sit ignitum & calidum, non immediatè ab igne, sed ab aliquo alio ignito ferro vel ligno. Respon. primò falsum esse antecedens, loquendo de eo, quod est tale per essentiam secundo mo-

Solut.

do. Ad probationem dico ignem non esse per essentiam secundo modo naturam ignis, sed rationem ignis illi convenire per essentiam primo modo. Secundo dico, si attendamus intentionem D. Tho. veram esse id, quod concludit argumentum, ut ante diximus; sed si consideremus vim rationis secundum se, dico ex ea concludi modum etiam immediatè causalitatis Dei, respectu totius entis. Nam ea propositio maior, *neesse est omne, quod inuenitur in aliquo per participationem, causari ab eo, cui essentialiter convenit*, accipienda est sub disiunctione modificata, scilicet mediatè vel immediatè, iuxta naturam & modum causalitatis eius quod est tale per essentiam. Iam autem diximus, ex ipso esse per essentiam, omne ens immediatè dependere. Unde ad argumentum negatur consequentia; quævis enim non sit necesse, ut omne, quod est tale per participationem, sit immediatè ab eo, quod est tale per essentiam; necesse tñ est, ut omne, quod est tale per participationem, sit vel mediatè vel immediatè ab eo, quod est tale per essentiam. iuxta modum & naturam illius, ut dictum est. Vide si placet apud Bannes. que est. de ver. concl. D. Th.

Proponitur primum argumentum S. D. in forma, & eius responsio, quæ defenditur à calumnia Valentia.

PRIMUM ARGUMENTUM D. Tho. est. Nihil prohibet inueniri rem sine eo, quod non est de ratione rei. Sed habitudo causati ad causam non est de ratione entium; ergo nihil prohibet esse aliqua entia non creata à Deo. Minor probatur; quia sine tali habitudine possunt aliqua entia intelligi. Responder de ente posse nos loqui dupliciter. Vno modo de ente simpliciter, & sic vera est maior & minor & eius probatio bona; quia Deus & entia ut entia sunt, possunt intelligi sine habitudine ad causam: & inuenitur aliquod ens non causatum. Alio modo de tali ente, scilicet per participationem, & sic falsa est maior; quia ex hoc, quod aliquid per participationem est ens, sequitur quòd sit causatum ab alio; & idè huiusmodi ens non potest esse, quin sit causatum: sicut nec homo, quin sit risibilis: licet habitudo ad causam non intret definitionem entis, quòd est causatum.

Val Obiect.

Hanc responsionem sic impugnat Val. Hæc responsio non efficit, quòd per vllam potentiam res aliqua nequeat esse sine huiusmodi habitudine ad causam, sed tñ quòd esse non possit sine tali habitudine per potentiam ordinariam: ergo non satisfacit argumento. Probatur antecedens; quia non videtur absolutè impossibile, ut homo sit absque illa propria passione, quæ est risibilitas, ut risibilitas est accidens extra essentiam hominis. Probat autem ipse duobus argumentis non posse per Dei potentiam absolutam fieri, ut sit aliqua res, quæ nec sit Deus, nec vllò modo à Deo facta tanquam à causa efficiente, quæ nobis non sunt necessaria, Habemus

Solut. Ferr.

longè meliora in 2. contra gentes, cap. 15. Respondetur cum Ferrar. in 4. con. gent. c. 65 post medium dictam relationem non esse passionem creaturæ, ut apertè docet D. Thom. de pot. q. 3. a. 3. ad 3. sed esse de ratione eius, in quantum est ens à Deo dependens, quod ab ipsa nullo modo potest separari. Non enim potest à Deo fieri, ut creatura ab ipso non dependeat, sicut nec effici potest, ut creatura sine actione Dei conseruetur in esse. Et quemadmodum quæritas, qua Sortes indiuiduatur, accidens est, & tamè de eius ratione est, qua-

quatenus indiuiduum est ab alijs distinctū, vt A
superius ostendimus q. 3. art. 2. sic dicta rela-
tio accidens est in re creata, & tamen de eius
ratione est, vt est à Deo dependens, & quate-
nus est ens per participationem à Deo, quod
est ipsum esse per essentiam. Exemplum autem
de risibili secundum Ferr. ad hoc solum affer-
tur à D. Th. vt dictam relationem ostēdat esse
extra essentiam rei, sicut extra essentiam homi-
nis est risibile, sed haec expositio manifestè est cō-
tra textum, cuius verba sunt. Vnde huiusmodi ens
non potest esse, quin sit causatum: sicut nec homo,
quin sit risibile. Ex quibus perspicue constat fie-
ri comparationem, non quo ad esse extra essen-
tiam, sed quo ad inseparabilitatem. Dico itaque

Reijctur
sol. Ferrar.

Vera Solu.

exemplum tenere, quo ad inseparabilitatem,
non tamen quo ad modum & gradum insepa-
rabilitatis. Nam passio inseparabilis est solum
naturaliter, & per potentiam Dei ordinariam:
relatio verò dependentiæ inseparabilis est ab
ente creato per Dei potentiam absolutam.
Secundò dico dictam relationem fundari in
relatione transcendente ipsius entis per par-
ticipationem ad ens per essentiam. Nam, quod
se toto participans est, hoc ipso respicit essen-
tialiter seipso toto id, quod est tale per es-
sentiam, non minus quàm materia formam,
& anima corpus; quam relationem hic partim
supponit, & partim significat S. D. cum ait. Sed
quia esse causatum non est de ratione entis simplici-
ter, &c. his enim verbis indicat esse de ratio-
ne entis per participationem, vt sit ab alio cau-
satum, prout scilicet esse causatum significat di-
ctam relationem transcendentem, quæ funda-
mentum est relationis prædicamentalis. Ex quo
sequitur primò non posse esse, nec intelli-
gere, quod nec sit Deus, nec sit à Deo
productum. Secundò, non posse esse tale ens
absque relatione dependentiæ realiter ab ipso
distincta; quia posito fundamento & termi-
no, nec non sequitur relatio, sicut positus duo-
bus albis, necessariò resultat similitudo. Tertiò
dico duplicem esse consequentiã, vnã essentialē
& intrinsecam, aliã accidentalem, & extrinse-
cam. Quando S. D. ait, ex hoc, quod aliquid
per participationem est ens, sequi illud esse cau-
satum ab alio, loquitur de consequentiã essen-
tiali & intrinseca: sicut ab esse hominē sequitur
esse animal, quia de ratione entis per participa-
tionē est vt sit causatū prout esse causatū dicit
relationem transcendētem; & idem est, ac si di-
ceret, hoc ipso formaliter, quod aliquid est ens
per participationem, est ab alio causatum; sicut
etiam hoc ipso quod est homo, est etiã animal:
relatio verò prædicamentalis sicut & propria
passio sequitur ad subiectum per consequentiã
extrinsecam, quia extrinseca est ab eius ratio-
ne; & ideo exemplum de risibili non est om-
nino simile, sed modo tantum superius ex-
presso. Et hæc videtur melior solutio, & con-
cidit cum solutione Ferrar. Igitur ad argumen-
tum Valentia negatur antecedens. Ad eius pro-
bationem negatur consequentiã; quia non est
omnino ratio similis, vt ante diximus.

Ad Argu-
mentū Pa-
rent.

Respons. ad secundum subtiliter explicat, & tu-
etur Caiet. & latius post eum Ban. De qua re
videndæ sunt nostratum disputationes in 5. Me-
taph. in cap. de necessario, & ea quæ diximus
supra quæst. 16. art. 5. controuer.

vnicā.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod ma-
teria prima non sit creata à Deo. Omne enim
quod sit, componitur ex subiecto, & ex aliquo alio, vt
dicitur in 1. Physic. sed materia prima non est ali-
quod subiectum. Ergo materia prima non potest esse
facta à Deo.

2 Præterea. Actio & passio diuiduntur contra se
inuicem. Sed sicut primum principium actuum est
Deus, ita primum principium passiuum est materia.
Ergo Deus & materia prima sunt duo principia con-
tra se inuicem diuisa: quorum neutrum est ab alio.

3 Præterea. Omne agens agit sibi simile & sic, cum om-
ne agens agit in quantum est actu, sequitur, quod om-
ne factum aliquo modo sit in actu. Sed materia pri-
ma est tantum in potentia, in quantum huiusmodi.
Ergo contra rationem materia prima est, quod sit
facta.

Sed contra est, quod dicit Augu. 12. conf. Duo fe-
cisti domine, vnum prope te, scilicet angelum; aliud
prope nihil, scilicet materiam primam.

Respondeo. Dicendum, quod antiqui philosophi
paulatim, & quasi pedetentim, intrauerunt in co-
gnitionem veritatis. A principio enim quasi grossiores
existentes, non existimabant esse enia nisi corpora
sensibilia. e Quorum, qui ponebant in eis motum,
non considerabant motum nisi secundum aliqua
accidentia, vt puta secundum raritatem, & densita-
tem, per congregationem, & segregationem. Et sup-
ponentes ipsam substantiam corporum increatam,
assignabant aliquas causas huiusmodi accidentia-
lium transmutationum, vt puta amissionem, litem,
intellectum, aut aliquid huiusmodi. Vterius verò pro-
cedentes, distinxerunt per intellectum inter for-
mam substantialem, & materiam, quam ponebant in-
creatam: & perceperunt transmutationem fieri in
corporibus, secundum formas essentielles. Quarum trans-
mutationum quasdam causas vniuersales ponebant
vt obliquum circulum Arist. vel ideam secundum Pla-
tonem. Sed considerandum est, quod materia per
formam contrahitur ad determinatam speciem, e

235
Supra q. 14.
a. 11. cor. Et
di. 36 q. 1.
a. 1. Et ver.
q. 3. a. 5. cor.
Et po. q. 3.
Et po. q. 4.
Et opu. 1. c.
69 q. 129.
230 Et in
11. let. 7. Et
Phy. 8. l. 2.
+ Rex. 61.
como. 1.

Lib. 1. con-
f. 12. in fi-
nem. 1.

101

Li. 2. de ge-
ner. text. 56.
e. com. 2.

35

D sicut substantia alicuius speciei per accidens ei adue-
niens contrahitur ad determinatum modum essendi,
vt homo contrahitur per album. Vtrig. igitur conside-
rauerunt ens particulari quadam consideratione: vel
in quantum est hoc ens, vel in quantum est tale ens. &
sic rebus causas agentes particulares assignauerunt.
Et alterius, aliqui ex exercitū se ad considerandum ens
in quantum est ens: & considerauerunt causam rerum,
non solum secundum quod sunt hoc, vel talia, sed
secundum quod sunt entia. Hoc igitur, quod est causa
rerum, in quantum sunt entia oportet esse causam
rerum, non solum secundum quod sunt talia per for-
mas accidentales, nec secundum quod sunt hoc per for-
mas substantiales, sed etiam secundum omne illud
quod pertinet ad esse illorum quocumque modo. e Et
sic oportet ponere etiam materiam primam creatam
ab vniuersali causa entium.

136

Ad Primum ergo dicendum, quod Philosophus in 1.
Phys. loquitur de fieri particulari, quod est de forma
in forma, siue accidentalem, siue substantialem: nunc
autem loquimur de rebus secundum emanationem
earum ab vniuersali principio essendi. A qua quidem
emanatione, nec materia excluditur, licet à primo
modo factionis excludatur.

Ad Secundum dicendum quod passio est effectus
actionis. Vnde & rationale est, quod primum prin-
cipium passiuum, sit effectus primi principij actiui. Nam
omne imperfectum causatur à perfecto. Oportet enim
primum principium esse perfectissimum, vt dicit Arist.
in 12. Metaphy.

Lib. 12. Me-
taph. text. 25.

ncm como 3.